

Відгук відхилено
Голова спец. звеної
ради ДФ. 133.016
О.Л.
Колеснику Олександру
Сергійовичу
17.11.2021

Голові спеціалізованої вченої
ради ДФ 26.133.016 у
Київському університеті
імені Бориса Грінченка
доктору філологічних наук,
професору, професору
кафедри германської філології
Інституту філології
Колеснику Олександру
Сергійовичу

Відгук

офіційного опонента Лазебної Наталії Валеріївни, кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри теорії та практики перекладу, Національного університету «Запорізька політехніка» на дисертаційну роботу Копитіної Анастасії Сергіївни «Лінгвокогнітивні та соціолінгвальні параметри лексико-семантичного поля «простір» (на матеріалі англійської, російської, української та французької мов)», подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія, галузь знань 03 Гуманітарні науки.

1. Актуальність теми дослідження.

Актуальність наукової праці зумовлена: по-перше, очевидним інтересом сучасної мовознавчої науки до залучення цифрових ресурсів та засобів обробки сучасної живої англійської, російської, української та французької мов; по-друге, зверненням до актуальної проблеми дослідження впливу функціонування віртуальних середовищ на динаміку сприйняття просторового досвіду людей, цілих культур та його вербалізацію; та по-третє, підвищеним інтересом до семантичних змін окремих слів, утворення нових слів, які є складовими ЛСП «простір» і мають різні конотації під час

використання різними поколіннями носіїв мови і представниками різних лінгвокультур.

Тому тема дисертаційної роботи «Лінгвокогнітивні та соціолінгвальні параметри лексико-семантичного поля «простір» (на матеріалі англійської, російської, української та французької мов)» набирає важливості і є актуальною, має ґрутовне теоретичне, методологічне та експериментальне наповнення.

Окрім того, актуальність теми підтверджує її зв'язок з науковою темою навчального закладу, в якому відбулося написання дисертаційної роботи, темою Інституту Філології Київського університету імені Бориса Грінченка: «Розвиток європейських мов і літератур у контексті міжкультурної комунікації», номер державної реєстрації 0116U006607.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і результати, які представлено в дисертації А.С. Копитіної слід оцінити як теоретично, методично й емпірично обґрунтовані й достовірні. Вони базуються на використанні загальновизнаних методів дослідження, таких як метод аналізу і синтезу, дедукції та індукції, узагальнення. Та спеціальних мовознавчих методів дослідження застосованих в роботі, таких як метод аналізу словникових дефініцій, контекстуальний метод, метод вільного та цілеспрямованого асоціативного експерименту.

Дисертація має достатній список джерел опрацьованої наукової літератури, який містить 212 найменувань (з них 135 кирилицею та 77 латиницею), та 37 найменувань довідкової літератури.

Матеріалом дослідження слугували 227 вирази (англійською, російською, українською та французькою мовами) зібраних з відкритих онлайн-джерел електронного дискурсу, дані 36 лексикографічних джерел та результати 86 анкет самостійно зібраних у Google-forms.

Зміст роботи демонструє належний рівень наукового мислення, ерудиції та професійної філологічної підготовки дисертантки.

У *вступі* сформульовано мету й завдання дослідження. Вказано об'єкт, предмет та методи дослідження, матеріал дослідження та розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів. Наведено інформацію про публікації та апробацію викладеного в роботі матеріалу, а також відзначено особистий внесок здобувача.

У *першому розділі*, переважно із залученням загальнонаукових методів синтезу та узагальнення розкриваються теоретичні аспекти реалізації категорії простір через концепт «ПРОСТІР», системної організації вербалізації концепту в мові та їхнє структурування в лексико-семантичне поле «простір». Розкрито основні положення сучасного лінгвокогнітивного та соціолінгвального підходів до вивчення концепту. Базуючись на структурному підході до систематизації лексики було охарактеризовано поняття лексико-семантичне поле та визначено принципи його побудови. ЛСП «простір» охарактеризовано як структурну та системну одиницю з п'яти рівнів близьких до архілексем за семантичною ознакою.

У *другому розділі* роботи, з точки зору лінгвокогнітивного підходу у вивченні компонентного складу архілексеми та соціолінгвального підходу до контекстуалізації архілексеми та її складових, встановлено основні базові семи чотирьох архілексем «простір», «пространство», «space», «espace». Методом контекстуального аналізу визначено ціннісну складову концепту «ПРОСТІР» через лексичні одиниці індивідуального та соціального модусів. Проведено порівняння національної специфіки організації та реалізації ЛСП «простір» в англійській, французькій, українській та російській мовах. В результаті наочно представлено чотири лексико-семантичні поля та їх складові лексеми-репрезентанти.

Третій розділ містить дослідження концептуальної метафори двох концептів «ІНФОРМАЦІЯ» та «ПРОСТІР». Досліджено, та з залученням компаративного методу, порівняно динаміку лексико-семантичного поля

«простір» через зафіковані під час контекстуального аналізу семантичні інновації *диск*, *миша*, *портал*, визначено їх новий семний компонент в складі ЛСП «простір». Проведено дослідження для встановлення спільних сем лексем *e-простір* та *кіберпростір* та їх спільних сем з архілексемою *простір*. в розділі подається детальна інтерпретація 1732 цілеспрямованих та вільних реакцій респондентів на стимули *e-простір* та *кіберпростір* зібраних методом асоціативного експерименту.

Загальні висновки містять узагальнення основних результатів виконаної роботи та ступінь виконання задач, поставлених в рамках мети дослідження.

Оформлення роботи й послідовність викладу заслуговують позитивної оцінки. Дисертаційна робота містить анотацію двома мовами, список опублікованих праць за темою дисертації, вступ, три розділи основної частини з підпунктами, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел та з додатків. Результати дослідження проілюстровано в 13-ти таблицях та 19-ти рисунках. Обсяг основного тексту дисертації складає 196 сторінок друкованого тексту.

Аналіз змісту тексту дисертації А.С. Копитіної офіційним опонентом показує на **дотримання здобувачкою вимог академічної добросердності**.

3. Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що в роботі:

1. *вперше* здійснено соціолінгвальний та лінгвокогнітивний аналіз лексико-семантичного поля «простір»
2. *вперше*, на матеріалі 83 цифрових ресурсів з відкритих віртуальних джерел сучасної мови, шляхом контекстуального аналізу було побудовано актуальне структурне представлення системи лексем-репрезентант ЛСП «простір», «пространство», «space», «espace»;
3. *вперше* було проведено порівняльний аналіз складу лексико-семантичних полів «простір», «пространство», «space», «espace»;

4. вперше було досліджено динаміку якісних та кількісних характеристик ЛСП «простір», «пространство», «space», «espace»;
5. вперше встановлено асоціативне поле стимулів *e-простір* та *кіберпростір* в українськомовній логосфері;
6. вперше, через мовні одиниці було зафіксовано зміни в асоціативному полі ЛСП «простір», спричиненого впливом інформаційного розвитку, як результат інтеграції концептів «ПРОСТІР» та «ІНФОРМАЦІЯ».

Подальшого розвитку в роботі отримала ідея структурної організації ЛСП «простір» в вигляді п'яти рівнів різної семантичної подібності до центральної лексеми.

7. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Апробація результатів дослідження є цілком достатньою. Отримані результати дисертаційної роботи висвітлено в 11 наукових публікаціях за темою дисертації, з них 9 одноосібні: 3 статті в наукових фахових виданнях України з присвоєнням категорії «Б» (з них 2 входять до наукометричних баз), 1 стаття в періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, 1 стаття – в наукометричному виданні, 6 наукових публікацій в збірниках матеріалів науково-практичних конференцій (1 в співавторстві).

Особистий внесок здобувача в статті, написаній у співавторстві, полягає у висуванні ідеї та гіпотези дослідження, підборі методики реалізації експерименту, в розробці й проведенні експерименту, а також в обробці й аналізі отриманих даних.

8. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані дані можуть бути застосовані: під час проведення експериментів у галузі психолінгвістики та соціолінгвістики; у викладанні та підготовці підручників із курсу «Когнітивної лінгвістики та концептології»; у

викладанні блоку про мовні системи у курсі «Загальне мовознавство», про динаміку мовного знаку; для створення семантичних моделей для роботизованого перекладу просторових відносин; під час викладання теорії міжкультурної комунікації. Ознайомлення з рецензованою дисертацією є корисною для науковців, що працюють у галузі лексичної семантики, цифровізації мови.

9. Зауваження та дискусійні положення до дисертації

Як будь-яка самостійна, оригінальна дослідницька робота, дисертаційна праця А.С. Копитіної викликає певні зауваження, що потребують додаткової аргументації:

1. В висновках до розділу 1 стверджується, що «Концепт не може бути повністю відтворений у мові, а ті частини образу, які підлягають вербалізації, не можуть бути вербалізовані лише однією лексемою...» (с. 67). Тобто всі частини образу обов'язково вербалізовані декількома лексемами?

2. Потребує уточнення розуміння терміну «концептуальне поле» авторкою. В пункті 1.4 «Методологія дослідження лексико-семантичного поля «простір» авторка пропонує термін «концептуальне поле», як метод дослідження майбутніх вербалізацій концепту, проте в роботі відсутнє пояснення принципів реалізації такого методу. Водночас, дисерантка визначає КП як : «як окрему площину довкола концепту, яка є переходною ланкою між концептуальним та лінгвістичним рівнями» (ст. 63-64).

3. В розділі 1 йдеться про поняття «логосфера «простір», а у пункті 2.3 наочно подається інформація про кількісний склад такої логосфери, хоча відсутня якісна характеристика такої логосфери та опис її складників.

4. Логічним, вбачаємо довершити перевірку через корпусні бази даних усіх ЛР отриманих методом контекстуального аналізу у розділі 2.8 для визначення «соціального та індивідуального модусів» про які йдеться у описі структури ЛСП у пункті 2.2 (ст.. 93,94), а не тільки лексем приядової зони.

7. Загальна оцінка дисертації

Висловлені зауваження, мають дискусійний характер і не впливають на загальний позитивний висновок стосовно дисертаційної праці та носять здебільшого рекомендаційний і дискусійний характер, а також не зменшують наукову новизну, теоретичну та практичну значущість дисертаційної роботи, що рецензується.

Дисертаційна робота А.С. Копитіної «Лінгвокогнітивні та соціолінгвальні параметри лексико-семантичного поля «простір» (на матеріалі англійської, російської, української та французької мов)» відповідає спеціальності 035 «Філологія» та вимогам п. 10, 11 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 167 (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а її авторка - Копитіна Анастасія Сергіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Офіційний опонент,

доцент кафедри теорії та практики перекладу
національного університету «Запорізька політехніка»
кандидат філологічних наук, доцент

Н. В. Лазебна

Особистий підпис доц. Н. В. Лазебної засвідчує

Учений секретар

Національного університету «Запорізька політехніка»
кандидат соціологічних наук, доцент

В. В. Кузьмін